

ІНВЕСТИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

УДК 338.24:334.722

І.В. Алексєєв, Я.В. Кузнєцов, М.Я. Яструбський
Національний університет "Львівська політехніка"

ПРОБЛЕМАТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРУКТУР У КОРПОРАТИВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

© Алексєєв І.В., Кузнєцов Я.В., Яструбський М.Я., 2013

Розкриті актуальні питання впровадження інноваційних структур у корпоративному секторі України за умов глобалізації фінансово-економічних процесів. Розкрито актуальність розробки механізмів протидії ризикам, що в умовах глобалізації запропонують шляхи подолання ризиків.

Ключові слова: корпоративний сектор, глобалізаційний процес, фінансовий ринок, інноваційні структури.

I.V. Aliksieiev, Ya.V. Kuznetsov, M.Ya. Yastrubskyy
Lviv Polytechnic National University

THE PROBLEMS OF FUNCTIONING OF INNOVATIVE STRUCTURES IN THE CORPORATE SECTOR OF UKRAINE

© Aliksieiev I.V., Kuznetsov Ya.V., Yastrubskyy M.Ya., 2013

The article deals with topical issues of introduction of innovative structures in the corporate sector of Ukraine in the conditions of globalization of financial and economic processes. Revealed the urgency of developing mechanisms to counter the risks that are in the conditions of globalization and the ways of overcoming risks.

Key words: corporate sector, globalization of informal process, the financial market, innovative structures.

Постановка проблеми. Наявність кризових явищ у корпоративному секторі на сучасному етапі неефективно розглядати окремо, відмежовуючись від фінансово-економічних процесів на рівні держави, які, своєю чергою, є складовими світової економіки. Україна доволі відчутно пережила фінансову кризу 2008–2009 рр. Фінансова криза поширилася на реальний сектор, негативно впливає на усі економіки, виробництва, фірми, інвесторів, загалом на корпоративний сектор. Прояв кризових явищ в Україні спонукав до реалізації відповідних антикризових заходів. На цьому фоні набуває актуальності впровадження інноваційних структур у корпоративному секторі, що дає можливість в умовах кризових явищ м'якше адаптуватись до умов ринку, економічної ситуації загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з глобалізацією фінансових ринків, є предметом досліджень як іноземних, так і вітчизняних учених. Нерозривно з проблематикою фінансових ринків пов'язаний корпоративний сектор, тому їх розгляд актуальний у взаємозв'язку і в контексті глобалізації фінансово-економічних процесів. Ці питання перебувають у центрі уваги таких провідних науковців в галузі економіки, як Дж. Тобіна, Л. Клайна, Дж. Гелбрейта, В. Іноземцева, А. Некіпелова та ін. Серед вітчизняних вчених потрібно назвати

П. Гайдуцького, В. Гейця, Ю. Іванова та ін. Однак питання дослідження функціонування інноваційних структур у корпоративному секторі потребують подальшого дослідження.

Постановка цілей. Дослідження ризиків у корпоративному секторі та запобігання породженим ними кризовим явищам зумовлює постановку таких цілей:

- охарактеризувати основні впливові чинники, що спричиняють появу ризиків та породжують кризові явища у корпоративному секторі;
- дослідити зарубіжний досвід впливу глобалізаційних процесів на реальний сектор економіки;
- окреслити напрямки впровадження інноваційних структур у корпоративному секторі України.

Виклад основного матеріалу. Фінансова глобалізація, з одного боку, сприяє формуванню транскордонного капіталу, прискоренню його мобільності, формуванню транснаціональних банків і мережі офшорних юрисдикцій. Саме ці процеси відкривають нові можливості для розвитку національних економік і бізнесових структур, компаній тощо. З іншого боку, ця відкритість національних економік і залежність між країнами у фінансово-економічних відносинах підвищує ризик фінансових криз, поширення негативних фінансових процесів, що спостерігаються у світовій економіці [1, с. 94].

Фінансовий сектор, створений на основі реального сектору і покликаний забезпечити безперервність виробничого процесу, еволюціонував і розділювався на дві частини. Перша частина продовжує забезпечувати взаємодію між механізмами, опосередкованим функціонуванням реального сектору, підтримуючи такі найважливіші зв'язки, як “виробник – споживач” і “заощадження – інвестиції”. Однак друга частина фінансового сектору сьогодні забезпечує лише нарощування капіталу, задіяного у спекулятивних операціях [2, с. 149–150].

Водночас варто відмітити зростання зворотного впливу фінансової сфери на реальний сектор економіки. Підтвердженням цього є рецесія 2007–2009 рр., коли глобальний фінансовий сектор став головною передавальною ланкою імпульсів економічних криз між національними економіками [3].

До початку кризи у Єврозоні за світовими розрахунками євро було другою, після американського долара, резервною валютою, частка якої у міжнародних накопиченнях іноземних валютних резервів постійно зростала. У докризовому періоді спостерігався найбільший приріст євро серед усіх валют, які становлять міжнародні накопичення іноземних валютних резервів. У той самий час частка американського долара протягом 1999–2008 рр. знизилася з 70,9 до 64 %. Це свідчило про зростання важливості ролі євро у світових розрахунках до початку кризи.

Проте світова фінансово-економічна криза істотно дестабілізувала євро, хоча зміни були відчутні не одразу. Враховуючи, що основна конкуренція між валютами склалася між євро та американським долларом, тому й оцінку міцності та стабільності євро доцільно проводити, враховуючи аналіз динаміки співвідношення курсів саме цих валют.

Дестабілізація євро почалася вже у 2008 р. У березні 2008 р. співвідношення євро до долара становило 1 до 1,25. Це було зумовлено тим, що більшість інвесторів, фінансистів та економічних експертів були переконані, що євро є міцнішою валютою за доллар. Квітень 2010 р. став точкою відліку у зниженні вартості євро. Якщо у грудні 2009 р. євро коштувало 1,51 дол., то вже у квітні – 1,35, тобто курс знизився більш ніж на 10 %. У перші дні травня курс євро продовжував знижуватися, темп падіння становив 3,5 % і зафіксувався на рівні 1,28. Головною причиною звичайно стала боргова криза у країнах зони євро. Проте не слід забувати й про ті причини суто економічного характеру, які спричинили падіння європейської економіки. Взаємозалежність економік багатьох країн стала головною характеристикою світової економіки внаслідок розвитку процесів глобалізації. Певною мірою одночасне падіння економік цілих регіонів є платою за ті вигоди, які отримувалися у попередні десятиліття від поширення глобалізації, відкриття національних кордонів для трудових і фінансових ресурсів, трансферу технологій, розвитку кооперування між корпоративними секторами економік Європи, Америки, Азії, Африки, Австралії.

Інша річ, що передбачаючи вигоди й захоплюючись ними, не завжди приділяють увагу можливим негативним наслідкам. А часом такі негативні наслідки або не помічають, або намагаються ігнорувати, віддаючи перевагу вигодам, що згодом виявляються тимчасовими. При цьому тимчасовість насправді має тривалий характер – 10–20 років. Натомість і розплата, як показує тривалість фінансово-економічної кризи, теж затягується на роки.

Отож, певні проблеми європейської економіки та європейської валюти пов'язані з падінням обсягів виробництва та споживання у США, де іпотечна криза нанесла серйозний удар по економіці. А Європейський Союз, точніше його корпоративний сектор, є одним з головних партнерів корпорацій Сполучених Штатів. Проблеми Північної Америки поширилися на Європу. При цьому саме глобалізація посприяла якнайшвидшому поширенню кризових явищ. У цьому випадку, на відміну від багатьох позитивних аспектів, глобальна економіка зіграла погану роль проти її ідеологів і прихильників. Звичайно ж причина не у відкритості кордонів для руху ресурсів усіх видів. Причина, як це завжди буває у людській діяльності, полягає у прорахунках менеджерів, фінансистів, фахівців з міжнародної торгівлі. Однак зазначене має стати уроком для українських фахівців, які часто-густо безоглядно довіряють іноземним експертам. Але ж іноземці також люди, їм також притаманно помилятися, особливо тоді, коли вони мало обізнані із специфікою чужих ринків, чужих правил ведення бізнесу. В жодному разі не ставлячи під сумнів співпрацю з міжнародними фінансовими, економічними й торговельними організаціями, маємо наголосити на необхідності корегування будь-яких прогнозів та планів з урахуванням національної специфіки, тих чинників, які українські дослідники знають, а інколи й відчують краще, ніж найточніші економіко-математичні моделі, побудовані на даних і досвіді інших країн.

Аналізуючи проблеми, з якими стикається корпоративний сектор України в умовах світової кризи, хотілося б наголосити на впливовості макропоказників української економіки в умовах жорсткої прив'язки національної валюти до американської валюти.

Аналіз виходу з кризи 2008 р. показав, що корпоративний сектор української економіки швидше адаптувався до несприятливої економічної кон'юнктури. Особливо це характерно для корпоративного сектору підприємств з іноземними інвестиціями. Такі підприємства не тільки виготовляють велику кількість продукції, що споживається економікою України, але водночас є масштабними споживачами сировини, послуг. За відносної економічної нестабільності ціна на такі ресурси також коливається. Тому постійні зусилля у плані економії оборотних коштів змушують підприємства шукати ефективніші шляхи взаємодії з постачальниками.

Інновації в сфері корпоративного менеджменту полягають у пошуку таких управлінських схем, які давали б змогу працювати у правовому полі й отримувати економічний ефект від їх впровадження. Прикладом може слугувати запровадження нових форм взаємодії з постачальниками. Одним з варіантів такої взаємодії є відтермінування оплати за сировину, виконані роботи за допомогою укладення договорів на відповідальне зберігання. Найяскравіше це проявляється у продовольчому секторі. За цими схемами працюють такі корпорації як Carlsberg, Nestle, Craft foods, Coca Cola. Якщо в період з 2008–2010 рр. постачальники працювали переважно за передплатою, то впродовж 2010–2012 рр. вимагали і постійно збільшували терміни оплати за сировину, комплектуючі, надані послуги. За окремими позиціями відтермінування платежу становить 90 днів. Виробники повністю стараються перекласти фінансові ризики на плечі постачальників.

Однак у корпоративного сектору, що виступає споживачем певних ресурсів, виникають інші ризики:

1. Обмежена мінімальна кількість постачальників, які можуть піти на зазначені вимоги. Наприклад, Газпром – постачальник російського газу до Європи, має фактично монопольне становище у Польщі і абсолютний монополіст в Україні. Мало того, що він домінує на західних ринках, він також опановує східний ринок, зокрема, в Китаї. Інакше кажучи, монополіст постачання газу для Європи диверсифікує свої ринки потенційних споживачів і в такий спосіб підсилює тиск на європейські країни, ... переключаючи значні потоки важливого ресурсу на схід, за рахунок скорочення поставок у західному напрямку. Зазначені дії монополістів-постачальників виступають вагомим важелем впливу на споживачів. Адже загроза втрати певних ресурсів у короткій перспективі може перерости у довгострокову політику і під час виходу з кризи світової економіки

означати відсутність ресурсного забезпечення економічного зростання. Саме зважаючи на зазначену загрозу у майбутньому, більшість споживачів змушена рахуватися з ціновим диктатом постачальників, а також з їх вимогами щодо участі в інвестиційних проектах. Зокрема це стосується політики російського Газпрому і відповідних дій споживачів газу.

Зазначений характер взаємодії постачальників і споживачів показує, що за певних умов у сучасному світовому господарстві власники природних ресурсів і власники фінансових ресурсів почали мінятися місцями. У випадку, коли монополійні власники природних ресурсів (такі, як Росія, щодо газу й нафти) та дешевих трудових ресурсів (такі, як Китай) стають самодостатніми у фінансовому сенсі, вони починають диктувати свої умови.

Якщо донедавна вважалося, що постачання сировини є ознакою економічної відсталості країни, то сьогодні цю точку зору можна поставити під сумнів. Підтвердити це можна й досвідом тих країн (в Африці, в Азії, у Латинській Америці), які, не маючи значних фінансових ресурсів, виступають монополістами певних корисних копалин, загрожують стабільності світової економічної системи соціальною нестабільністю, низкою збурень у суспільстві своїх країн, що може призвести до підвищення дефіцитності окремих видів сировини. Проте будь-які диспропорції у сировинному забезпеченні загрожують світовому господарству за умов панування принципів глобальної економіки.

Ще якихось 40–50 років тому дестабілізація в окремій країні могла зашкодити тільки цій країні. Тобто за невеликими винятками, держава втрачала свої позиції одноосібно. Збурення мали локальний характер. Розширення транснаціонального співробітництва у корпоративному секторі привело до того, що кожна ланка світового господарства нині впливає на увесь ланцюг економічних відносин. Позитивні характеристики глобальної економіки (вільне пересування між країнами товарів, послуг, робочої сили, капіталу, технологій тощо) у сучасних умовах, як ніколи раніше відтворилися своєю протилежністю – негативними характеристиками (вільним рухом кризових явищ, коли зростання безробіття, зниження купівельної спроможності на роздрібному ринку, а відтак і на гуртових ринках відбувається за принципом доміно). Таке становище в економіці призводить до бюджетних дефіцитів, зростання заборгованості як у корпоративному секторі, так і у державних фінансах.

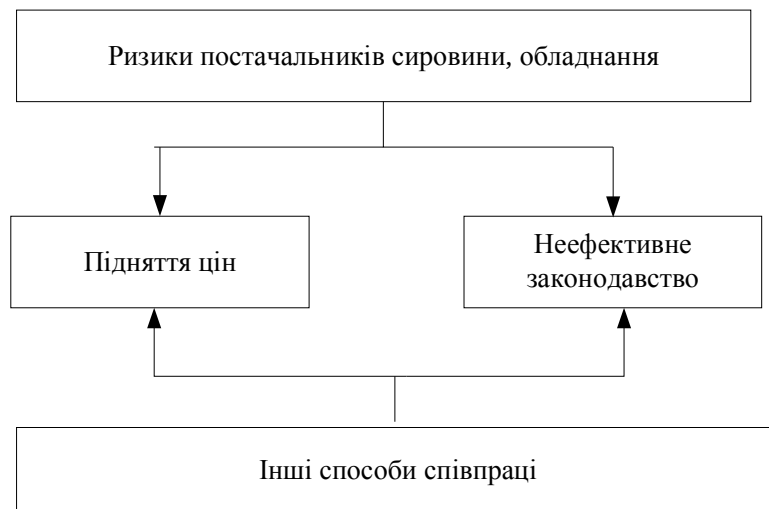
На цьому рівні першими, звичними вже з минулих кризових десятиліть, заходами виявилися державні фінансові впливи – намагання через реалізацію споживчого ринку в окремо узятій країні (чи то США, чи то Німеччина, чи то хтось інший) підштовхнути національну (насамперед національну) економіку до зростання. Натомість сьогодні будь-яка національна економіка є вбудованою у глобальний світовий економічний простір і може потягнути за окрему ланку для виведення з кризи бодай цієї ланки виглядає вже заходом неефективним і малореальним. Навіть повернення до державного втручання в економіку, що на рівні окремої країни (США), що на рівні міждержавного об'єднання (Європейський Союз), не дає бажаного результату. Окрема країна, навіть найпотужніша в економічному сенсі, не може витягнути "цілий світ". А міждержавні угруповання ще не знайшли такого інструменту збалансування спільних зусиль, за допомогою якого можна було б, хоча б і повільно, але усім разом виходити з фінансово-економічної кризи. Ставка робиться насамперед на використання фінансових важелів, на консолідацію фінансових ресурсів у протикризових резервних фондах.

Однак, що більшими стають такі фонди, то більшими стають і величини, якими оцінюють такі фонди на майбутнє. Інакше фінансові резерви зростають і стає зрозуміло, що їх все ще недостатньо.

Зазначені обставини викликають потребу в оцінюванні засобів фінансування і водночас вимірювання резервів – валют. Коли резервні фонди зростають як бажаний результат і подолання кризових явищ (дефіцитів бюджетів, спаду виробництва тощо) не досягається, природно з'являються сумніви не лише в оцінюванні обсягів створюваних резервних фондів, а й у самих засобах їх формування, у надійності та спроможності певної валюти забезпечити потрібний ефект діяльності. Виникає потреба у зіставленні провідних світових валют щодо оцінювання ефективніших з них. Очевидно, що одним з наступних висновків може стати пропозиція знову повернутися до монополії однієї валюти (імовірно за все – долара) для консолідації зусиль світової економічної спільноти у подоланні світової ж кризи.

Натомість виникають інші перспективи і прагнення Росії ствердити позиції свого рубля, Китаю – свого юаня. Названі перспективи мають під собою саме підґрунтя провідних світових постачальників ключових ресурсів і поряд з тим фінансову самодостатність. Виникає певна колізія, коли у протиборство двох перших світових валют (долара і євро) починають втручатися не найсильніші валюти, проте у сукупності з цілком матеріалізованими природними і трудовими ресурсами. Отож, питання суто фінансові в умовах глобальної економіки починають ставати проблемами ресурсними. Серйозний тиск на фінансові ринки почали чинити ринки сировинно-трудова. Очевидно, що нічого дивного у цьому немає, оскільки фінансові ресурси потрібні для їх придбання і не інакше.

2. Підвищення цін на товари та послуги. Це спонукає корпоративний сектор до прийняття відповідних заходів протидії зазначеним ризикам через запровадження безструктурних методів управління для забезпечення стійкості функціонування. Така методологія характерна для великих транснаціональних корпорацій, які виходять за межі окремо взятої національної економіки. Ризики постачальників схематично показані на рисунку.

Ризики постачальників у корпоративному секторі та способи протидії

Характеризуючи наведену схему, можна зазначити, що постачальники підпадають під такі ризики:

1. Постійне збільшення терміну оплати за поставлений товар у національній валюті.

Наприклад, при розміщенні замовлення на поставку обладнання для цього сектору термін виготовлення обладнання може сягати від 1 до 9 місяців, якщо додати оплату після поставки 60 днів (гроші на рахунки постачальника можуть поступити через 1 рік після замовлення обладнання). Упродовж одного року значно зростають ризики курсової нестабільності.

Особливо залежить коливання від відмінних від євро валют (швейцарського франка, британського фунта тощо). У деяких випадках замовники не розглядають фіксацію курсу європейської валюти до української гривні, мотивуючи це внутрішніми закупівлями.

Означений критерій спонукає до розроблення міри вартості через включення комплексу взаємозв'язаних показників-характеристик, які уможливають нівелювати вплив інфляційних процесів національної валюти на кінцевий фінансовий результат через запровадження інноваційних схем взаємодії з покупцями. Варто зазначити, що такі інновації під силу знову ж таки насамперед великим корпораціям.

2. Постачальники змушені шукати інші форми співпраці з замовниками.

Пропонуються договори відповідального зберігання на складах у замовника. Ця процедура дає змогу, не вилучаючи обігових коштів підприємства, постачати за рахунок постачальника комплектуючі, обладнання. В такий спосіб забезпечується постійне підтримання необхідного

асортименту. Така форма співпраці вигідна постачальникам, оскільки вони можуть нав'язати свої умови, прив'язавши це підприємство до конкретного постачальника.

3. Наступним кроком постачальника є пропозиція додаткових знижок за умови підписання ексклюзивного контракту на поставку даного типу обладнання, послуг, сировини з регламентуванням націнки, умов оплати та інших питань.

Цей тип договорів вигідний представництвам західних компаній у корпоративному секторі. В такий спосіб вони оптимізують свою роботу у секторі закупівлі і розвивають в секторі фінансів (фінансовий контроль закупівель) моніторинг потенційних постачальників та їх пропозицій.

Прикладом у державному секторі може слугувати процес закупівлі товарів і послуг УкрНафта. Постачання обладнання здійснюється через відкриття акредитива у національній валюті, який може бути наповнений чи ненаповнений (оплата після поставки обладнання). У такий спосіб уряд Польщі домовився з російським Газпромом. Польська сторона взяла на себе зобов'язання брати участь у будівництві однієї з наступних черг газопроводу через Балтику і Польщу в обмін на істотну знижку на російський газ для Польщі.

Розглядаючи проблематику функціонування інноваційних структур у корпоративному секторі України поневолі напрошується висновок, що в області менеджменту такі нововведення доступні як для великих корпорацій, так і для середнього бізнесу. Однак у транснаціональних корпорацій інноваційні проекти мають системний характер і замкнені за принципом причинно-наслідкових зв'язків, в той час, як для середнього класу бізнесових структур все зводиться до використання окремих схем, які доволі часто підпадають під різні ризики.

Висновки. Підсумовуючи розгляд проблематики функціонування інноваційних структур в корпоративному секторі України, можна виокремити найвагоміші чинники, що спонукають до їх впровадження. Першочерговою є наявність різного роду ризиків, причому як з боку постачальників, так і з боку покупців. З одного боку, виробники повністю стараються перекласти фінансові ризики на плечі постачальників. Це спонукає останніх до пошуку методів протидії таким ризикам. Найрозповсюдженішими методами зниження ризику є: розподіл ризику між учасниками підприємницької діяльності; страхування ризику; резервування коштів на покриття непередбачених витрат; нейтралізація часткових ризиків; зниження ризику у плані фінансування.

Перспективи подальших досліджень. Запровадження інновацій у корпоративному секторі багатогранне, тому потребує системного підходу, аналізу й оцінки. Ми зупинились на інноваційних процесах менеджменту корпоративного сектору, однак і ця грань настільки динамічна, що потребує постійного вивчення та вдосконалення.

На сьогоднішньому етапі економічних відносин розглядати корпоративний сектор України виправдано в ракурсі глобалізаційних процесів, які, своєю чергою, є носіями не тільки економічних вигод, а й сприяють якнайшвидшому поширенню кризових явищ. Як метод протидії таким явищам пропонується запровадження інноваційних структур у корпоративному секторі. Водночас відбувається все тісніше зростання економік різних країн світу, а отже, взаємний вплив дестабілізації економічного становища окремо взятої країни на загальний стан світової економічної системи. Означені питання потребують подальшого дослідження і розвитку економічної думки, оскільки мають прикладний характер.

1. Омелянович Л.О. Фінансова глобалізація / Л.О. Омелянович // *Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. пр.* – Вип. 31, Т. 2 / гол. ред. О.О. Шубін. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 407 с. – [Електронний ресурс]. – Доступно з: http://www.nbuv.gov.ua/2011_31_2/Omelyan.pdf. 2. Пархоменко А.А. Взаимодействие реального и финансового секторов экономики на этапе финансового кризиса // *Вестник Томского государственного университета.* – № 338 (сентябрь 2010). – С. 149–151. – [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/338/image/338-149.pdf>. 3. Приходько Б. В. Фінансові ринки в умовах глобалізації. – [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1165>. 4. Глобальна фінансова криза 2008 року / Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. – [Електронний ресурс]. – Доступно з: http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BB%B0_2008.